

let's go!
MARŠRUTAS →
VILNIUS
"SU NUOTYKIAIS #4." lime!

Slaptas tunelis į Pavilnį

THE SECRET TUNNEL
TO PAVILNYS

let's go! MARŠRUTAS →
VILNIUS
su NUOTYKIAIS #4. eime!

Aistė, Jana and Simas leave the second-hand clothes shop.

Aistė: Wow, sunglasses for three euros!

Jana (thinking to herself, a little sadly): I had the same ones in Lviv...

Simas: We've chosen a present for you... We're going to the mountains!

Jana: To the mountains?.. Is this some kind of prank?

Aistė: No, no, you'll see for yourself!

Simas: We overheard you telling our teacher that you long for the Carpathian Mountains. And we...

Aistė (excited): The bus is coming!

The passengers on the bus are the tired older men in plaid shirts and gardening jackets, a grandmother with tomato sprouts in a plastic bag, schoolchildren with backpacks, and a yawning Indian with a food delivery bag. Someone's making a video call: "Dobże, I'll be there at three."

The threesome gets off the bus and starts climbing the stairs.
Simas: Well, Jana, can you feel the mountains yet?
Jana: Hmm...

① PŪČKORIŲ ATODANGA

1. The Pūčkoriai Exposure.

Simas: That old building used to be the Vilnius cannon foundry.

Aistė: Where now?

Simas: Underground! Ha ha!
(Everyone feels a bit uneasy.)

Aistė: Violets?

② BUNKERIS PARKE

2. The Bunker in the Park.

Jana: Is this the city's bomb shelter?

Simas: No! A Polish combat bunker.

Jana (a little scared): Is this where they fought?

Simas: No, no, they didn't have time. The Soviets took over Vilnius...

Aistė (worried): Jana, if you're scared, we can leave right away.

Simas (excited): My uncle told me that when he was a kid, he and his friend found a secret tunnel. They came out on the other side of the Vilnelė River!
Aistė: Sure, your urban legends again...
Simas: It's real! Let's go inside.

Simas (jumps in fright and bangs his head on the ceiling. Boom!): Ouch!

Aistė: Aaaa?... Nooo! Don't shine directly on the bat! Don't scare it!

Simas (muttering under his breath): We're not taking this path back... Only forward!

Aistė: Ew!..

Simas: Cool! That's where the mosquitoes hibernate!

Jana: But why does it take so long to reach the other end?

Simas: Hmm...

Aistė: What the?... It stopped working!..

Jana (scared, whispering): Я боюсь...

*Man baisu... (ukr.)
I'm frightened... (Ukr.)

Someone: Good day! Have you lost something?

Man (surprised): How did you get here?

Simas: We turned left...

Man: Ah, yes, yes, *vansi* the left branch has opened...

Aistē (thinking to herself, confused). Vans? I'm wearing Martens...

Man: I'll see you out! I look after the bunker.

Simas: Thank you! Is it true that this tunnel goes under the Vilnelė?

Aistė (quietly): ... a tall tale...

Man (laughing): If you take the left-hand branch, maybe so...

Suddenly, they hear a muffled rumble, like an explosion.

Everyone: Ahhhh!!!

Jana (terrified): Bombs!

Man: Don't be scared *vansi*. It's the foundry.

Simas (quietly): But it has been closed for a long time...

③ KABANTIS TILTAS BELMONTE

They emerge from the bunker at the suspension bridge.
3. The Suspension Bridge in Belmontas.

Man (extends a parcel): Give it to my dear friend, the writer Konwicki. I've written down the address. Vansi we'll be settled!

Aistė: Couldn't you use the post locker?

Simas (trying to shush her): Don't you start...

Aistē: We don't even know where we are!

Aisté: Phew!..
Jana (admiring the hill): Whoa!

④ TUPUTIŠKIŲ REGYKLA

4. The Tuputiškės Viewing Platform.

Jana: I'll send the photo to my grandmother!

Aistė (panting, rubbing the blisters on her feet): I've ruined my feet...

⑤ GELEŽINKELIO PUSSTOTĖ „PAVILNYS“

5. The Pavilnys Railway Station.

Guide: ...the station was built in 1912, when the Colony was established. Trains used to stop here every 12 minutes during rush hour!

Simas: Excuse me, where can we find the house of the writer Konwicki?

Guide: Oh, the fans! Climb that small hill.

⑥ RAŠYTOJO TADEUŠO KONVICKIO NAMAS

6. The House of Writer Tadeusz Konwicki.

Aistė: Google says that we've arrived...

Simas: Is that him?

Aistė: Ahem! Good afternoon! Are you the writer Tadeusz Konwicki?

Writer: Yes, that's me...

Writer: Hail Mary! A lost manuscript! *Dziękuję*...

The trio is distracted by cats fighting. The writer disappears.

* Ačiū... (lenk.)

Thank you (Pol.)

Aistė: But... That Konwicki is already dead!

Jana: I didn't understand what he was saying...

Simas (doubtfully): Maybe he's the writer's relative?
The threesome climbs the hill towards the serpentine.

7 TUPUTIŠKIŲ SERPANTINAS

ČIA KAIP PAS MOČIUTĘ!
KAAALNAI!

7. The Tuputiškės Serpentine.

Jana: It's like being at my grandma's! Moooooountains!

Aistè and Simas: Noooo!
They pass by the wooden church and the cemetery.

⑧ MEDINĖ PAVILNIO BAŽNYČIA

9. The Pavilnys Wooden Church.

Jana: Look, a little church like in Zakopane. I was with my parents...

Simas: Pavilnys used to be called the Mountains.

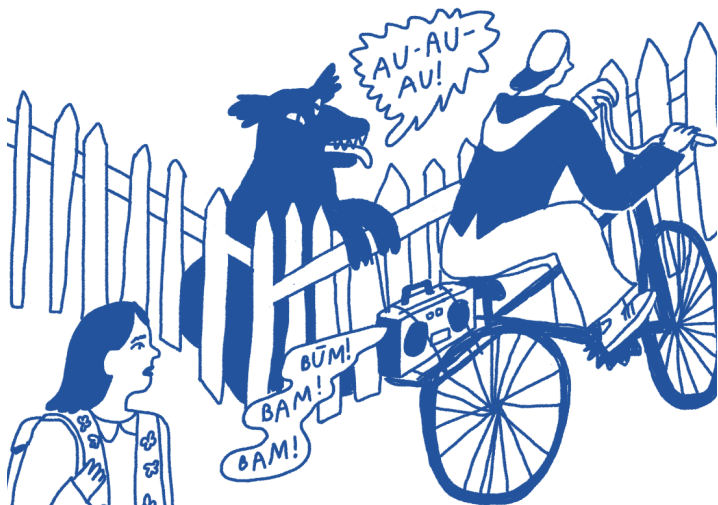
Aistė (browsing): Oh, stop googling... We'd better look for Konwicki's grave.

10. The Pavilnys Cemetery.

Aistė (walking among the tombstones): So old!

Simas (disappointed): But Konwicki's not here...

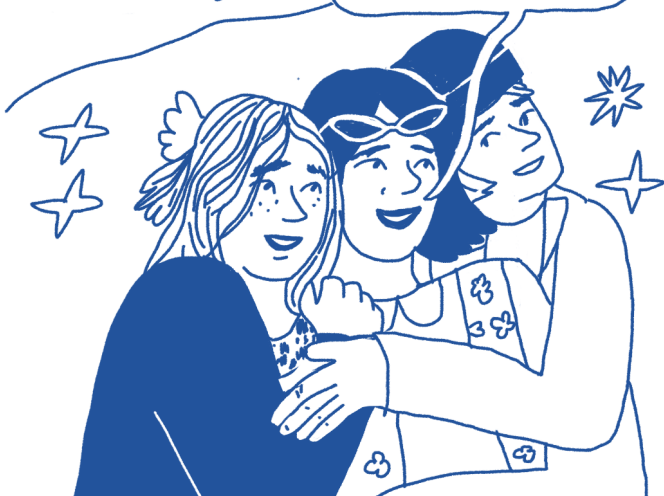
Aistė: Where could I wash my feet?

Simas: In the water tower! It's not far from here.

10 NAMAS BUVUSIAME VANDENS BOKŠTE

JŪS PATYS
GERIAUSI KLASIOKAI!
AČIŲ UŽ KALNUS!

11. The Former Water Tower.

Aistė: It's someone's house!

Simas (dreamily): I'd love to live in the water tower...

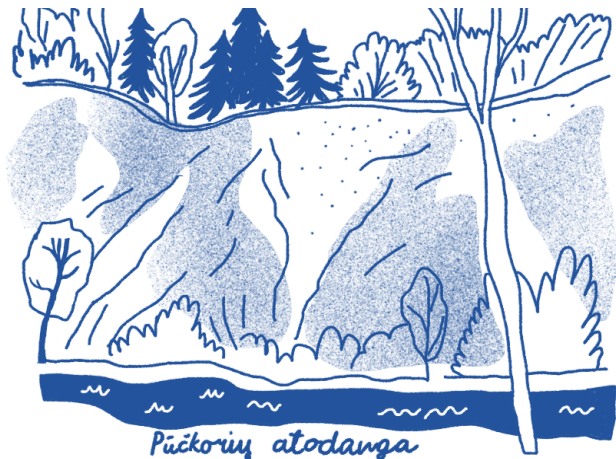
Aistė: Cool!

Jana: You're the best classmates! Thank you for the mountains!

MARŠRUTAS SU NUOTYKIAIS NR. 4

SLAPTAS TUNELIS Į PAVILNĄ

Pūčkorių atodanga → Bunkeris parke → Kabantis tiltas Belmonte → Tuputiškių regykla → Geležinkelio pusstotė „Pavilnys“ → Rašytojo Tadeušo Konvickio namas → Tuputiškių serpantinas → Medinė Pavilnio bažnyčia → Pavilnio kapinės → Namas buvusiame vandens bokšte

1. Pūčkorių atodanga.

Nors Vilniuje kalnų nėra, užlipus ant Pūčkorių atodangos ir pažvelgus žemyn į Vilnios (ją meiliai vadiname Vilnele) kilpas, gali apsisukti galva. Čia ir pradėkime nuotyki! Geologinė atodanga Pavilnių regioniniame parke – aukščiausia Lietuvoje, 65 metrų aukščio. Jos ledynų suklestytus sluoksnius tyrinėję mokslininkai aptiko mezozojinės ir jūros periodo uolienų su faunos liekanomis. Ir dabar, keliaudami pažintiniais takais, galite sutikti į ekspediciją susiruošusių studentų grupelį.

Nuo atodangos atsiveria XIV amžiaus dvaro pastatai, tvėniniai. Matyti ir puškarnios – buvusios Vilniaus patrankų liejyklos griuvėsiai. Ji priklausė Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei ir buvo plačiai žinoma visoje Europoje. Liejyklos paslaugomis naudojosi švedų, rusų (Petro I-ojo), prancūzų (Napoleono) armijų daliniai. Pagamintos patrankos buvo išbandomos čia pat, Vilnios pakrantėje.

Nuo atodangos apžvalgos aikštelės nusileidę mediniais laiptukais, prieisite dar vieną paslaptinę objektą...

2. Bunkeris parke.

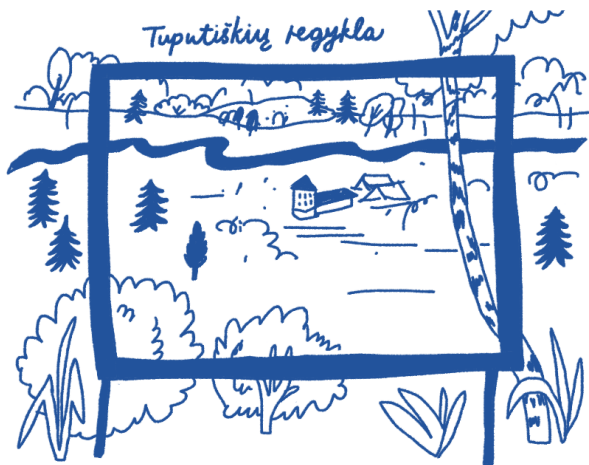
Įsijunkite žibintuvėlį ir pasiruoškite keliasdešimčiai metrų tamsos baimės. Nusileidę laipteliais į vėsų ir drėgną bunkerį, įsivaizduokite, kad esate 1923–1929 metais aplink Vilnių statomų kovinių bunkerių su ugnies taškais, amunicijos sandėliais, šaudymo pozicijomis darbų įkarštyje. Vilnių valdę lenkai nusprendė apjuosti miestą gynybos žiedo įtvirtinimais, tačiau iš planuotų dvylikos pasipriešinimo centrų suspėjo įrengti tik keturis bunkerius. Jie taip ir nebuvo panaudoti. Užtat mieste vis dar sklinda legendos, kad vienas iš bunkerių turi slaptą tunelį per Vilnelę. Bunkeryje Pūčkorių atodangos pašonėje dažnai žiemoja uodai, vorai, drugeliai. Ir šikšnosparniai – geriau netrikdyti jų ramybės!

3. Kabantis tiltas Belmonte.

Išlindę iš bunkerio ir sekdami „100 kilometrų tako aplink Vilnių“ ženklais, nuvingiuosite žemyn. Dešinėje, Pavilnių pusiasalyje, paliksite lauko darželį, žirgyną, kirsite Vilnelę tiltuku ir – tiesiai link Belmonto. Praeisisite senosios užtvankos likučius ir Prancūziškąjį (Belmonte) mūrinį vandens malūną, kurį XIX amžiuje statė tikras prancūzas, kirsite stadioną. Pamatysite rausvai nudažytą kabantį tiltą. Jeigu smagiai pasiūbavę ir peržingsniavę jį pasuksite kairėn, laikydamiesi už virvių, užkopsite į statų šlaitą.

4.

Štai ji, **Tuputiškių regykla!** Čia atsiveria vaizdas į Belmonto kompleksą, Vilnios slėnį ir Pūčkorių atodangos skardį toluomoje. Regykla yra Tuputiškių botaniniame draustinyje, čia šlama ąžuolai, beržai, į Raudonąją knygą įrašyti augalai, pavyzdžiui, tarpinis rūtenis. Atsisotę į rėmelį „Vilnios slėnis“, pasidarysite vaizdingą nuotrauką!

dideli sąstatai, ir margi priemiestiniai, ir prašmatnūs vieno vagono traukiniai, skambiai vadinti „Luxtorpedomis“. Šiandien darbdieniais stotelėje stoja devyni traukiniai.

6.

Eidami nuo geležinkelio, Žemojoje g. 22 rasite žalsvai pilkšvą statinį. Tai **rašytojo Tadeušo Konvickio namas**. Tadeusz Konwicki (1926–2015) pavarde žino kiekvienas lenkas – garsus rašytojas dalį vaikystės praleido Pavilnyje, jo namas išliko iki šių dienų. Pagal romaną „Meilės įvykių kronika“ režisierius Andrzejus Wajda pastatė to paties pavadinimo filmą. Nors nė viena scena nefilmuota Pavilnyje, kino komanda tiksliai atkartoję tarpukario gyvenvietės kraštovaizdį. O koks jis rašytojo romane? Snaudžiančios vilos ir patefono muzika pro langus, sodai su terasomis, upė, tankus, įdomių medžių turtingas miškas, kalvos ir „raudonai auksinių traukinio švieselių vėrinys“.

7. Tuputiškių serpantinas.

T. Konvickio herojus, gimnazistas Vicius, dažnai Pavilnio įkalnėmis ir pakalnėmis mynė dviratį. Ne kartą uždusęs jį varėsi mediniais laiptukais viršun, kur stovėjo medinė bažnyčia. Dabar bažnyčią juosia serpantinas – 1911 metais nutiestas akmenimis grįstas kelias. Jis sujungė Žemutinį ir Aukštutinį Pavilnį, palengvino gyventojų keliones į stačią įkalnę. Jeigu Viciaus dviratis šia beveik 200 metrų ilgio Žiedų gatvės atkarpa riedėtų šiandien, vingiuose prasilenktų su atsargiai riedančiais automobiliais, pėsčiaisiais, besijaučiančiais kaip tikrame kalnų kelyje – ne veltui Pavilnys praeityje vadintas Kalnais! Serpantinas – mūsų kultūros ir technikos paveldo objektas, saugomas valstybės. O vilniečiai jį kartais juokais vadina „spagečiu“.

Medinė Pavilnio bažnyčia

9. Pavilnio kapinės.

Antrojo pasaulinio karo eigą Pavilnio gyventojai sužinodavo stebėdami, į kurią pusę ir kokie vagonų sąstatai juda bėgiais. Karštą 1944 metų liepą užvirė mūšiai tarp nacių ir sovietų okupantų. Kovojo ir slapta karinė lenkų partizanų organizacija „Armija Krajova“ – prie dalinių prisijungė nemažai vietinių. Kovotojai susigrūmė su šarvuotu vokiečių traukiniu. Žuvusių nebuvo kur laidoti, nes senąsias Gurių kapines nuo Pavilnio atskyrė vidinė fronto linija, tad nuspręsta įkurti naujas. Tarp senų eglių dairykītės Lenkijos vėliavos spalvomis pažymėtų antkapių. Kapinės veikia iki šiol.

10. Namas buvusiame vandens bokšte.

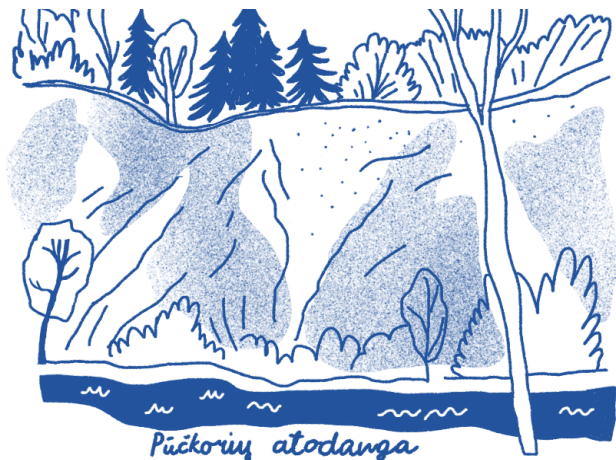
Bokštas, panašus į Gedimino pilies viršūnę – ne mirażas, o 1914 metais pastatytas vandentiekio bokštas su siurbline. Kolonijos naujakuriai, prisistatę elegantiškų vilų sausoje aukštumoje, greitai susidūrė su vandens problema. Taip Vandens ir Versmių gatvių sankryžoje buvo iškasti gręžiniai ir iškilo vandens bokštas. Po Pirmojo pasaulinio karo gyvenvietė buvo nusiaubta, iš bokšto dingo brangūs vandens pumpavimo įrenginiai, ir nusiminę gyventojai svarstė atsisakyti Kolonijos idėjos. Vis dėlto, surinkus pinigų ir surėmus pečius, vandens tiekimas atstatytas – gyvenvietė augo toliau. Šiuo metu vandens bokštas yra gyvenamasis namas, jo kieme tarp žydinčių obelų dar pamatysite išsaugotą vandens rezervuarą.

Pavilnio kalvos išvargino? Sėskime į 31 arba 13 autobusą ir leiskimės jomis atgal į centrą!

ADVENTURE WALK NO. 4

THE SECRET TUNNEL TO PAVILNYS

Pūčkoriai Exposure → Bunker in the Park → Suspension Bridge in Belmontas →
Tuputiškės Viewing Platform → Pavilnys Railway Station → Pavilnys Train Stop →
House of Writer Tadeusz Konwicki → Tuputiškės Serpentine → Pavilnys Wooden
Church → Pavilnys Cemetery → Former Water Tower

1. The Pūčkoriai Exposure.

Although there are no mountains in Vilnius, climbing up the Pūčkorių Exposure and looking down on the loops of the Vilnia River, which we affectionately call Vilnelė, can make one's head spin. Let the adventure start here! The geological exposure in Pavilnys Regional Park is the highest in Lithuania—65 meters high. Scientists who have researched its glacial layers have discovered rocks from the Mesozoic and Jurassic eras, along with remains of fauna. Even today, you may encounter groups of students on an expedition along the nature trails.

The exposure opens out on 14th-century manor buildings and ponds. The ruins of the former Vilnius cannon foundry are also visible. It was active in the Grand Duchy of Lithuania and was widely known throughout Europe. Swedish, Russian (Peter the Great) and French (Napoleon) troops used the foundry. The cannons were tested right here, on the banks of the Vilnia.

After descending the wooden steps from the viewing platform of the exposure, you will arrive at another mysterious object...

2. The Bunker in the Park.

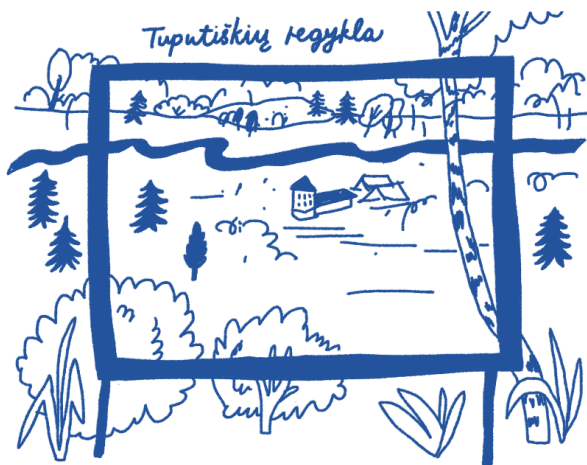
Turn on your flashlight and prepare yourself for a several dozen of meters of fear walk in the dark. As you descend the steps into the cool and damp bunker, imagine that you are in the midst of the construction of the combat bunkers with firing points, ammunition warehouses and firing positions built around Vilnius in 1923-1929. The Poles, who controlled Vilnius, decided to encircle the city with a ring of fortifications; however, they only managed to build four bunkers out of the planned twelve resistance hubs. They never got a chance to use them. Legends still circulate that one of the bunkers has a secret tunnel through the Vilnelė River. Mosquitoes, spiders and butterflies often hibernate in the bunker next to the Pūčkoriai Exposure. As for the bats—it's best to leave them in peace!

3. The Suspension Bridge in Belmont.

After emerging from the bunker and following the signs for the "100 Kilometers around Vilnius" trail, you will wind your way down. On the right, on the Pavilnys peninsula, you will walk by the outdoor kindergarten and a stable, and cross the Vilnelė River on a bridge heading straight for Belmontas. You will pass the remains of the old dam and the French (Belmont) brick watermill, built by a Frenchman in the 19th century. After you cross the stadium, you will see the pink suspension bridge. If after swinging and stepping over it, you turn left, you will see a steep slope. Walk up holding on to the ropes.

4. Here it is, the Tuputiškės Viewing Platform!

Here you can see the Belmontas complex, the Vilnia Valley and the Pūčkoriai Exposure looming in the distance. The viewing platform is located in the Tuputiškės Botanical Reserve. The oaks, birches and plants that flourish there are listed in the Red Data Book, such as the corydalis intermedia. Stand in the frame "Vilnia Valley" and take a scenic photo!

trains, mixed commuter trains and extravagant single-car trains, known as Luxtorpedos, also passed the Pavilnys Railway Station. Today, nine trains stop at the station on weekdays.

6. Walking away from the railway, you will approach a greenish grey building at Žemoji 22. It is **the house of the writer Tadeusz Konwicki**. Every Pole knows the name of Tadeusz Konwicki (1926-2015). The famous writer spent part of his childhood in Pavilnys. His house has been preserved to this day. Film director Andrzej Wajda made a film based on the author's novel *A Chronicle of Amorous Accidents*. Although not a single scene was filmed in Pavilnys, the film crew faithfully recreated the landscape of the settlement. What is it like in the writer's work? In his novel, Konwicki depicts the dozing villas and gramophone music heard through the windows, gardens with terraces, a river, a dense forest rich in trees, hills and "a necklace of red gold train lights."

7. The Tuputiškės Serpentine.

Konwicki's main character, Vicius, a high school student, often rode his bicycle up and down the hills and slopes of Pavilnys. More than once, breathless he pushed up the wooden steps his bicycle to the top of the wooden church. The church is now surrounded by a serpentine, the stone paved road built in 1911. It connected Lower and Upper Pavilnys, making it easier for the residents to travel up the steep hill. If Vicius' bicycle was to travel along this almost 200-meter stretch of Žiedų Street today, it would encounter carefully driven cars and pedestrians on the curves, feeling like they were on a real mountain pass. No wonder that in the past Pavilnys was called "The Mountains"! Serpentine is our cultural and technical heritage site, protected by the state. Vilnius residents sometimes jokingly call it "spaghetti."

8. The Pavilnys Wooden Church.

The church is a real eye-catcher when you reach the top of the Serpentine. It was built in the Zakopane style and is the only wooden Catholic church in Vilnius. Its full name is the Church of Christ the King and St. Teresa of the Infant Jesus. In the interwar period, the Catholics of Pavilnys needed a church because all other churches were far away. In 1927, after the site was chosen and the funds were raised, a debate broke out: Did the Colony need a church, or would a chapel suffice? The golden medium way was found—a single-nave church. The project was designed by Stefan Narębski, the architect from Vilnius. The church was consecrated in the summer of 1935. If you happen to be in Pavilnys in the evening, take a look at its round stained-glass window shining colorfully from afar! In spring, pink magnolias bloom in the courtyard.

9. The Pavilnys Cemetery.

The residents of Pavilnys knew the progress of World War II by observing the direction and the arrangement of wagons that moved along the tracks. In hot July 1944, battles between the Nazi and Soviet occupiers broke out. The secret Polish partisan organization Armija Krajowa fought as well, with many locals joining the units. One time, the fighters clashed with an armored German train. There was no place to bury the dead, as the old Guriai Cemetery was cut off from Pavilnys by the inner front line. Thus, it was decided to establish a new cemetery. Look out for gravestones marked with the colors of the Polish flag among the old fir trees. The cemetery is still open today.

10. The Former Water Tower.

The tower, which resembles the top of Gediminas Castle, is not a mirage but a water tower with a pumping station built in 1914. The settlers of the Colony, who built elegant villas in the dry uplands, soon faced a water problem. Therefore, at the intersection of Vandens and Versmių streets, boreholes were dug and a water tower erected. World War I devastated the settlement. An expensive water pumping equipment was stolen, and the dispirited residents contemplated abandoning the idea of a colony. However, with money raised and shoulders squared, the water supply was restored and the settlement continued to grow. The water tower is now a residential house. In the courtyard, you could still see the preserved water reservoir among the blooming apple trees.

Already tired of the Pavilnys hills? Get on the 31 or 13 bus to get back to the city center!

PROJEKTĄ ĮGYVENDINO

VILNIUS

**Vilniaus miesto savivaldybės administracijos
Užsienio ryšių ir turizmo skyrius**
www.vilnius.lt

SCENARIJŲ KŪRĖ RUGILĖ AUDENIENĖ IR AKVILĖ MAGICDUST
TEKSTĄ RAŠĖ RUGILĖ AUDENIENĖ
KOMIKSĄ PIEŠĖ AKVILĖ MAGICDUST
IŠLEIDO AUKSO ŽUVYS

Maketavo Zigmantas Butautis

Redagavo Sigita Pūkienė

Į anglų kalbą vertė ir redagavo Dalia Cidzikaitė

© Rugilė Audenienė, 2024
© Akvilė Magicdust, 2024
© Vilniaus miesto savivaldybė, 2024
© Aukso žuvis, 2024

ISBN 978-609-8335-16-3